

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԲԱՆԿԵՐԻ ԵՎ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓՈԽԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԴԵՐՈՑ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՌԱՋՐԼԹԱՑԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ

ԹԱԹՈՒՆ ԿԱՆԱՍԵՐՅԱՆ

Ժամանակակից աշխարհում զարգացման բանկերը, որոնք էապես տարբերվում են սովորականներից, կոչված են կարևոր դերակատարություն ստանձնելու ազգային տնտեսության զարգացման գործում: Արդեն քառորդ դարից ավելի է, ինչ Հայաստանի և Սփյուռքի գործարար և մտավորական վերնախավի կողմից հավանության է արժանացել ոչ միայն Հայաստանում նման բանկի ստեղծման գաղափարը, այլև ընդունվել են համապատասխան հայեցակարգ և գործունեության ծրագիր:

Համաձայն վերը նշված կառուցակարգի նախագծի՝ Համահայկական բանկը ստեղծվել է որպես զարգացման բանկ և կոչված է Հայաստանի և հայության ֆինանսական ռեսուրսները նպատակային և արդյունավետ օգտագործել՝ ի շահ Հայաստանի տնտեսության մրցունակության բարձրացման և ազգաբնակչության կյանքի որակի բարելավման¹:

Համահայկական բանկի կանոնադրական կապիտալում միակ ներդրումը կատարել է ՀՀ ԿԲ-ն՝ 20 մլն ԱՄՆ դոլարի չափով, և նախատեսվել է այդ գումարը հասցնել 100 մլն ԱՄՆ դոլարի, սակայն բանկի դեկլարությունը 2011 թվականից ի վեր որևէ քայլ չի կատարել այդ կապիտալն ավելացնելու ուղղությամբ: Ընդհակառակը, այդ կապիտալը կտրուկ նվազել է՝ հասնելով 15.5 մլն ԱՄՆ դոլարի: Հինգ տարում կնքվել է ընդամենը 23 վարկային պայմանագիր, որոնցից վեցը լուծարվել է: Մնացած 17 պայմանագրերով տրամադրվել է ընդհանուր առմամբ 4.7 մլրդ դրամի վարկ: Հատկանշական է, օրինակ, որ «Ամերիա բանկի»՝ 2015 թվականի միայն ՓՄՁ-ների և բիզնեսի վարկավորման ընդհանուր գումարը կրկնակի մեծ է եղել՝ 10.3 մլրդ դրամ: Հատկանշական է նաև, որ 2015 թվականին Համահայկական բանկի վարչական ծախսերը (226 մլն դրամ) գերազանցել են բանկի զուտ շահույթը, որը նույն թվականին կազմել է 213 մլն դրամ, իսկ աշխատակազմի ծախսերը հասել են 330 մլն դրամի²:

¹ Տե՛ս **Թաթուլ Կանասերյան**, Հայաստանի տնտեսական արտաքին կապերի վերականգնումը // «Հայաստանի տնտեսական վերակառուցումը», Համագումարի նյութեր, Լոս Անջելես, 1991, էջ 203-245:

² Տե՛ս <https://www.civilnet.am/news/2016/11/02/>

Հիմնադրումից ի վեր՝ Համահայկական բանկը միայն մասնակի է կատարում իր առջև դրված խնդիրները, իսկ նպատակների իրագործման և նախաձեռնողական գործունեության տեսանկյունից դարձել է խիստ անարդյունավետ կառույց:

Մեր համոզմամբ, Համահայկական բանկի **հիմնական նպատակները պետք է լինեն.**

- հանրային ներդրումների ներգրավումն ու դրանց արդյունավետության բարձրացումը,

- արտադրական ենթակառուցվածքների և վերամշակող արդյունաբերության զարգացումը,

- տնտեսության մեջ ներքին և արտաքին ներդրումների ներգրավմանն աջակցությունը:

Կարևոր է սահմանել զարգացման նպատակներին համապատասխան ֆինանսական գործիքների և մեխանիզմների օգնությամբ Համահայկական բանկի զարգացման առաջնայնությունները, որոնց հիմքում, մեր համոզմամբ, պետք է դրվեն գործունեության **հետևյալ սկզբունքները.**

- ✓ իրատեսականություն՝ նախատեսվող թիրախների և ցուցանիշների համապատասխանություն,

- ✓ հետևողականություն՝ նպատակների աստիճանական իրագործում և խնդիրների լուծում,

- ✓ արդյունավետություն՝ ժամանակին և անհրաժեշտ որակով ռազմավարական նպատակների իրագործում:

Համահայկական բանկի ընթացիկ գործունեության և հեռանկարային ռազմավարության հիմնահարցերի արդյունավետ հանգուցալուծումը պահանջում է նաև ռազմավարական պլանավորման և կորպորատիվ կառավարման ժամանակակից մեթոդների միջազգային ուսանելի փորձի ուսումնասիրություն և տեղայնացում՝ հաշվի առնելով **Հայաստանի ազգային տնտեսության կառուցվածքային բարեփոխումների ներկա փուլի առանձնահատկությունները:**

Ակնհայտ է, որ զարգացման բանկը կոչված է իրականացնելու սոցիալ-տնտեսական զարգացմանն ուղղված այնպիսի երկարաժամկետ ծրագրերի ֆինանսավորում, որը չի կարող ամբողջությամբ իրականացվել մասնավոր բիզնեսի կողմից: Համահայկական բանկի ծրագրերը պետք է միտված լինեն **աջակցելու կառավարության առաջ քաշած խնդիրների լուծմանը, այսինքն՝** նպաստելու տնտեսական աճին, ՀՆԱ-ի դիվերսիֆիկացմանը, տնտեսության արդիականացմանն ու սոցիալական խնդիրների լուծմանը: Հետևաբար, որպես հիմնական նպատակներ կարող են դիտարկվել հետևյալ **խնդիրները.**

- աջակցություն ներդրումային նախագծերին՝ երկարաժամկետ վարկերով,

- աջակցություն տնտեսության համար ներքին և արտաքին ներդրումների ներգրավմանը,

- գերակա ոլորտների զարգացման խոշոր նախագծերի գնահատում և մշակում,
- արտահանմանն ուղղված արտադրությունների ներդրումային ծրագրերի երկարաժամկետ վարկավորում,
- ճգնաժամային երևույթների բացասական ազդեցության կրճատում՝ տնտեսության վերականգնմանն ուղղված վարկային ռեսուրսների միջոցով:

Համահայկական բանկը կարող է լրացնել տնտեսությունում առկա երկարաժամկետ ներդրումային ռեսուրսների բացը և հնարավորությունն ընձեռել իրականացնելու ծրագրեր, որոնք բնութագրվում են բարձր ռիսկերով, ծախսաճանձկան երկար ժամանակահատվածներով, ցածր եկամուտով և մեկնարկային ծավալուն ներդրումների անհրաժեշտությամբ: Ըստ այդմ՝ Համահայկական բանկը չպետք է մրցակցի առևտրային բանկերի կամ ֆինանսական այլ կառույցների հետ և որպես կառավարության հիմնադրած կառույց՝ կարող է ազատվել մակրոպրոդուկտային կարգավորման այն կանոններից, որոնք կիրառելի են առևտրային բանկերի նկատմամբ:

Ներկայումս, որպես տնտեսական քաղաքականության իրականացման արդյունավետ գործիք, զարգացման բանկեր են գործում ավելի քան 30 երկրներում, այդ թվում՝ Գերմանիայում, Իսպանիայում, Նորվեգիայում, Կանադայում, Չեխիայում և այլ երկրներում: Հաշվի առնելով զարգացման բանկերի առանցքային նշանակությունը (ներդրումային նախագծերի և զարգացման ծրագրերի երկարաժամկետ ֆինանսավորում և այլն), նրանց գործունեությունը չափվում և գնահատվում է սոցիալ-տնտեսական ու բնապահպանական օգուտներով և ուղղված չէ շահույթի ավելացմանը:

Ներդրումային ծրագրեր մշակելու և նոր նախաձեռնություններ իրագործելու համար Համահայկական բանկը կարող է իրականացնել տնտեսության առաջնահերթ ոլորտների կառուցվածքի, մրցակցային առավելությունների ու թույլ կողմերի ուսումնասիրություններ: Վարկավորման ոլորտային կառուցվածքում հիմնական թիրախները կարող են լինել արտադրական ենթակառուցվածքների և վերամշակող արդյունաբերության, ֆինանսական հատվածի առավել էական ծրագրերի վարկավորումը՝ ըստ այդմ ապահովելով վարկավորման գործիքների լայն շրջանակ: Առավել արդյունավետ գործիքներից նպատակահարմար է կիրառել միջնաժամկետ և երկարաժամկետ վարկերը, բաժնեմասային ֆինանսավորումը, խորհրդատվությունը և լիզինգը³: Միջազգային փորձը վկայում է, որ զարգացման բանկերը տրամադրում են երկարաժամկետ ֆինանսավորում մի շարք ուղղություններով և գործիքներով (տե՛ս աղյուսակ 1).

³ Տե՛ս «The role of development banks in Promoting Growth and Sustainable Development in the South», available at: <http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/gdsecidc2016d1en.pdf>

Զարգացման բանկերի գործիքակազմ

Գործիքներ	CDB Չինաստան	BDC Կանադա	DBJ Ճապոնիա	KDB Հրվ. Կորեա	БЭБ ՌԴ	BNDES Բրազիլիա	FMO Հոլանդիա	EBRD ԵՄ	EABP ԵՏՍ	KFW Գերմանիա
Միջին և երկարատև ֆինանսավորում, արտահանման վարկավորում	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Բաժնեմասային ֆինանսավորում	√	X	√	√	√	√	√	√	√	√
Երաշխիքներ	√	X	X	X	√	X	√	√	√	X
Խորհրդատվություն	√	√	√	√	√	x	√	√	√	√
Հատուկ ներդրում. ֆոնդերի ստեղծում / ֆինանսավորում	X	X	X	√	X	√	√	√	√	√
Ծրագրային ֆինանսավորում	X	√	√	√	X	√	X	X	√	X
Պայմանական ֆինանսավորում	X	X	X	X	√	X	X	√	X	√
Լիզինգ	√	√	X	X	√	√	X	√	√	X
Վենչուրային ֆինանսավորում	X	√	X	√	X	X	√	X	X	X
Դրամաշնորհներ / սուբսիդիաներ	X	X	X	X	X	√	X	X	X	√
Մինդիկացված վարկ	X	X	√	√	X	X	√	√	X	√
Միջնահարկային (մեզոնիային) ֆինանսավորում	X	X	√	X	X	X	√	X	X	X

Ծանուցում. √ - առկա գործիք, X - առկա, բայց ոչ ակտիվ օգտագործվող գործիք:

Բանկերի բարձր վարկային վարկանիշները հնարավորություն են տալիս դրանց պարտքով գումարներ վերցնելու ներքին և արտաքին շուկաներում՝ ավելի ցածր տոկոսադրույքներով: ROA ցուցանիշի ցածր արժեքները վկայում են այն մասին, որ ֆինանսական ինստիտուտների հիմնական ուղղվածությունն ազգային տնտեսության կայուն զարգացման խթանումն է և ոչ թե շահույթի բազմապատկումը:

Որոշ երկրներում զարգացման բանկն է միակ ֆինանսական հաստատությունը, որն ապահովում է երկարաժամկետ ֆինանսավորում՝ ողջամիտ դրույքաչափերով: Բրազիլիայի զարգացման բանկը, օրինակ, միակ ֆինանսական հաստատությունն է, որը գերակա ոլորտներում տրամադրում է երկարաժամկետ վարկեր ցածր տոկոսադրույքներով⁴:

⁴ Տե՛ս The BNDES, available at: https://www.bndes.gov.br/SiteBNDES/bndes/bndes_en/ Institucional/The_BNDES/

Նրա վարկավորման միջին տոկոսադրույքը մոտ 8.5 % է, իսկ առևտրային բանկերի և այլ՝ ոչ բանկային ընկերությունների տոկոսադրույքն անցնում է 30 %-ից: Առևտրային բանկերի հետ Գերմանիայի զարգացման բանկի խմբի (KfW) մրցակցությունը կանխելու և ռիսկերը նվազեցնելու նպատակով նախագծերի ֆինանսավորումն իրականացվում է առևտրային բանկերի միջոցով: Ըստ որում՝ ֆինանսական հաստատությունները առաջարկում են ֆինանսավորման սեփական ծրագրեր KfW-ի հետ, որոնց վարկային տոկոսադրույքը զգալիորեն ցածր է շուկայականից: Այսպես օրինակ՝ Գերմանիայի Commerzbank-ը ներդրումային նպատակների համար ընկերություններին ֆինանսական միջոցներ է տրամադրել 4.9 % տոկոսադրույքով: Միննույն ժամանակ, այս ծրագրին զուգահեռ՝ Commerzbank-ը KfW-ի հետ առաջնահերթ ուղորտներում իրականացնում է նման ծրագիր 3.9 % տոկոսադրույքով և մինչև 3 տարի հնարավոր արտոնյալ ժամանակահատվածով: Նման օրինակներից է նաև China Development Bank-ի կողմից 6.08 % միջին կշռված տոկոսադրույքով գերակա ուղորտների ֆինանսավորումը, այն դեպքում, երբ Չինաստանի առևտրային բանկերի միջին կշռված տոկոսադրույքը 7.11 % է: Նույնը Ճապոնիայի զարգացման բանկի ծրագրերի դեպքում՝ 2 %՝ համեմատած առևտրային բանկերի 3 % միջին կշռված տոկոսադրույքի հետ:

Ինչ վերաբերում է **Համահայկական բանկին ՀՀ կառավարության կողմից ակնկալվող աջակցությանը**, ապա այն կարող է իրականացվել տարբեր եղանակներով և մեթոդներով: Այսպես օրինակ, այլ երկրների կառավարություններից և միջազգային կառույցներից ցածր տոկոսադրույքներով փոխառված միջոցների հաշվին հնարավոր է՝

- ապահովել երկարաժամկետ վարկային գծեր,
- տրամադրել երաշխավորված պետական պարտատոմսերի թողարկման բացառիկ իրավունք⁵,
- ավելացնել կանոնադրական կապիտալը պետական համակարգված կապիտալիզացիայի միջոցով⁶,
- պարտավորությունների գծով պետական երաշխիքների տրամադրում⁷:

Հաշվի առնելով ՀՀ պետական բյուջեի սահմանափակ հնարավորությունները, ինչպես նաև Հայաստանի և հայության մրցակցա-

⁵ Չինաստանի զարգացման բանկի բոլոր պարտավորությունների 77 %-ը կազմում են գրոյական ռիսկով պարտատոմսերը, որոնց հանդեպ կա մեծ պահանջարկ այդ արժեթղթերում ներդրողների կողմից:

⁶ Այսպես օրինակ՝ 1991- 2005 թթ. Նիդերլանդների զարգացման բանկն ամեն տարի կառավարությունից միջին հաշվով ստացել է կապիտալացում՝ 45 մլն եվրոյի չափով: Նույն ժամանակահատվածում Կանադայի կառավարությունը զարգացման բանկի կանոնադրական կապիտալը 2008 – 2010 թթ. ավելացրել է մոտ 1.5 մլրդ ԱՄՆ դոլարով:

⁷ Կանադայի կառավարությունը երաշխավորում է իր զարգացման բանկի պարտավորությունները երրորդ անձանց նկատմամբ:

յին առավելությունները և զարգացման առանձնահատկությունները, առաջարկվում է քննարկել **տնտեսությունն աշխուժացնելու ֆինանսական նոր գործիքների ներգրավման հնարավորությունները**, որպես Համահայկական բանկի ֆինանսական ռեսուրսների լրացուցիչ աղբյուր:

Հայաստանի տնտեսության աշխուժացման համար խիստ կարևորվում է փոխառու ֆինանսական ռեսուրսների դերը: Բարձր գնահատելով միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների և օտարերկրյա կառավարությունների կողմից մեր երկրին տրամադրվող վարկային միջոցների նշանակությունը, կարևոր է նկատել, որ դրանք, նպաստելով մի շարք տնտեսական հիմնահարցերի հանգուցալուծմանը, այնուամենայնիվ առաջացնում են նոր խնդիրներ, որոնք պայմանավորված են ներքին և արտաքին բազմաբնույթ սպառնալիքներով: Նախ, ավելանում է ինչպես արտաքին պարտքի բացարձակ մեծությունը, այնպես էլ արտաքին պարտք / ՀՆԱ հարաբերակցությունը: Միաժամանակ, ֆինանսական ռեսուրսները տրամադրվում են Հայաստանին ոչ թե հայեցողաբար ծախսելու, այլ որոշակի նպատակներով, իսկ ավելի հաճախ հստակ ծրագրի շրջանակներում: Այստեղից էլ առաջանում են ոչ միայն տնտեսական պայմաններ, որոնց առկայության դեպքում հնարավոր է ծախսել այդ ռեսուրսները, այլև տնտեսական և քաղաքական պահանջներ, որոնց կատարումը պարտադիր է, իսկ խախտումների դեպքում կիրառվում են պատժամիջոցներ, դադարեցվում է ծրագիրը, ձևավորվում են որոշակի կախվածություն և նոր պարտավորություններ:

Հատկանշական է, որ կառավարությունը մի կողմից ստիպված է ավելացնել արտաքին պարտքի ծավալները, որպեսզի նոր վարկերն օգտագործի տնտեսության տարբեր բնագավառներում, իսկ մյուս կողմից տեղի է ունենում ժամանակավորապես ազատ ֆինանսական ռեսուրսների (երբեմն նաև՝ ի հաշիվ ներգրավված վարկերի) արտահոսք երկրից, ինչը տնտեսագիտության մեջ հայտնի է **«կապիտալի փախուստ»** անվամբ: Եզրակացությունը մեկն է. Հայաստանը միջազգային կառույցներից և արտերկրի կառավարություններից փոխառում է վարկային միջոցներ, որոնք, պարզվում է, կարելի է հայթհայթել նաև սեփական երկրում:

Ստեղծված իրավիճակում **անհրաժեշտություն է առաջացել հաշվառել, գնահատել և հնարավորինս արդյունավետ օգտագործել երկրում առկա, իսկ հետագայում նաև՝ հայկական կապիտալի ժամանակավորապես ազատ զանգվածը:**

Ժամանակավորապես ազատ դրամական զանգվածը, որ բնակչության մի մասը պահում է բանկերից դուրս, պատկերավոր ասած՝ բարձի տակ կամ գորոցներում, գնալով ավելանում է հատկապես ճգնաժամի պայմաններում՝ բանկերի և այլ ֆինանսական կառույցների հանդեպ վստահության անկմանը համապատասխան: Նույնը բնորոշ է

նան ԱՄՆ-ում, Եվրամիության այլ երկրներում բնակվող հայերին՝ հաշվի առնելով այդ երկրներում բանկերի սնանկացումները և դրա շղթայական ռեակցիան ներդրումների բնագավառում: Ուստի մարդիկ սկսում են ավելի զգուշությամբ, եթե ոչ անվստահությամբ մոտենալ մասնավոր բանկերին:

Այս պայմաններում **գնալով ավելի է մեծանում պետության դերը:** Անգամ ամենագարգացած շուկայական տնտեսություն ունեցող երկրներում պետությունը փրկագին է վճարում և գնում սնանկացած բանկեր ու արդյունաբերական ընկերություններ⁸:

Միաժամանակ, ուշադրության արժանի է այն երևույթը, որ, տնտեսագիտական համեստ հաշվարկների համաձայն, ներկայումս ազգաբնակչության (ներառյալ՝ միջին և խոշոր ձեռներեցների) ձեռքին կուտակված ժամանակավորապես ազատ դրամական զանգվածը կազմում է մի քանի միլիարդ ԱՄՆ դոլարին համարժեք դրամ: **Հետևաբար խնդիրը ոչ այնքան դրամական միջոցների անբավարար քանակն է, որքան դրանց գրավիչ պայմաններով համախմբելը (մոբիլիզացնելը) և արդյունավետ օգտագործելը:**

Մեր համոզմամբ, Հայաստանի պետությունը, ավելի մեծ վստահություն ձեռք բերելով ազգաբնակչության ու գործարարների շրջանում և ավելի գրավիչ պայմաններ առաջարկելով, քան դա կարող են անել տեղի կամ արտերկրի մասնավոր առևտրային բանկերը, ի վիճակի է լավագույնս օգտագործել Հայաստանի, իսկ հետագայում նաև հայության ֆինանսական կապիտալի զգալի մասը:

Պետությունը, ի դեմս ՀՀ կառավարության և Համահայկական բանկի, կարող է փոխառել երկրում և արտերկրում առկա դրամական միջոցները և զգալիորեն ավելի նպաստավոր պայմաններով (4-5 %), քան առևտրային բանկերը (14-24 %), տրամադրել այն գործարարներին, որոնք ունեն իրենց ձեռնարկությունների գործարկմամբ և զարգացմամբ ազգային տնտեսություններն աշխուժացնելու իրատեսական ծրագրեր կամ հայեցակարգային հստակ առաջարկներ: Պետությունը ֆիզիկական և իրավաբանական բոլոր վարկատու անձանց պետք է տրամադրի վերադարձելիության ամենահուսալի գործիքը՝ պետական երաշխիքները:

Հայկական միջազգային կապիտալի մոբիլիզացման և դրա արդյունավետ օգտագործման նպատակով անհրաժեշտ է մշակել Հայաստանի պետական բռնդերի ծրագիր: Հայաստանի կառավարությունը կարող է թողարկել երկարատև մարման ժամկետով համահայկական բռնդեր, որոնք հիմնականում ակնկալվում է իրացնել ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ Սփյուռքում, և նպատակ է հետապնդում ձևավորել պետության կարիքների համար անհրաժեշտ նյութական միջոցներ:

⁸ See **Sanket Suman**, Role of State in Economic Development, available at: <http://www.economicdiscussion.net/economic-development/role-of-state-in-economic-development/13123>

Սովորական պետական պարտատոմսերից տվյալ ծրագիրը տարբերվում է նրանով, որ նախ պետությունը տնօրինում է այդ միջոցները բացառապես համապետական նշանակության ծրագրերի ֆինանսավորման համար, իսկ նման **ծրագրերի իրականացման վերաբերյալ որոշում կայացնում է կոլեգիալ մարմինը՝ ՀՀ վարչապետի գլխավորությամբ**: Յուրաքանչյուր սփյուռքահայ կարող է հետագայում կտակել իր կողմից ձեռք բերված բոնուսները կամ փոխանցել այլ սեփականատիրոջ պահպանելով իր մասնակցությունը Հայաստանում իրականացվող տարբեր ծրագրերին:

Հայկական միջազգային բոնուսների իրացումից ստացված միջոցների հաշվին ձևավորված ֆոնդը կարող է հիմք դառնալ նաև այլ ծրագրերի համար երաշխիքներ տրամադրելու կամ ծառայելու որպես համաֆինանսավորման աղբյուր: Մեր հաշվարկներով, հաջող մեկնարկի և կազմակերպական աշխատանքների պարագայում արդեն առաջին փուլում կարելի է ակնկալել առնվազն 10-15 մլրդ ԱՄՆ դոլարից ավելի գումարների ներհոսք: Այդ միջոցների նպատակային օգտագործման պարագայում ռեսուրսները կարող են արագ բազմապատկվել:

Երկրից դուրս գտնվող ազգակիցների ֆինանսական ռեսուրսները մոբիլիզացնելու նման ծրագրերի հաջող օրինակներ են գրանցվել Իսրայելում, Հունգարիայում և այլ երկրներում: Հայաստանի պարագայում հայկական միջազգային բոնուսների ծրագիրը կարող է պատկառելի գումարներ ներգրավել, որոնք անհամեմատ ավելին կարող են լինել ժամանակ առ ժամանակ Սփյուռքում դրամահավաքներ և հեռուստամարաթոններ կազմակերպելու միջոցով հավաքվածներից: Բոնուս գնելով՝ յուրաքանչյուր հայ իրավունք ունի նաև հաշվետվություն պահանջելու այդ միջոցներով իրականացվող ծրագրերի ընթացքի և արդյունքների մասին, իսկ վստահության դեպքում՝ կրկնապատկելու իր ներդրումները:

Այսպիսով, Համահայկական բանկը՝ որպես զարգացմանն աջակցող կառույց, պետք է իրականացնի համարժեք գործառույթներ, որոնք առավելագույնս կավելացնեն ազգային տնտեսությունում իրականացվող ծրագրերի սոցիալ-տնտեսական արդյունավետությունը: Գերակա ոլորտների զարգացման ծրագրերի համար Համահայկական բանկը կարող է առաջարկել ֆինանսավորման բարենպաստ պայմաններ՝ հաշվի առնելով նաև կառավարության էական աջակցությունը:

Համահայկական բանկն իր գործունեության ժամանակ կարող է և պետք է հաշվի առնի զարգացման բանկերի հաջող գործունեության համաշխարհային ուսանելի փորձը, դրանց ցուցանիշները և հեղինակավոր կառույցների շնորհած վարկանիշները:

Զարգացման բանկերի գործունեության ցուցանիշները 2015 թ.

Ցուցանիշ	CDB*	BDC*	DBJ*	KDB*	ԵՅԵ*	BNDES	FMO	EBRD*	EAԲԲ	KfW
Moody's	Aa3	-	Aa3	Aa3	Baa1	Baa2	-	Aaa	A3	Aaa
S&P	AA-	AAA	A+	A+	BBB	BBB	AA+	AAA	BBB	AAA
Fitch	A+	-	-	AA-	BBB	-	-	AAA	BBB	AAA
ROE, %	13,37	12,41	2,81	4,1	3,29	16,89	7,06	7,5	-4,34	6,58
ROA, %	0,92	2,65	0,45	0,5	0,64	1,1	2,27	2,1	-1,71	0,26
պարտք/ կապիտալ	14,1	-	5,4	6,9	3,6	12,9	2,2	2,7	1,8	22,7
Վարկային պորտ- ֆելի հարաբերու- թյունն ակտիվնե- րին, %	85,3	90,4	83,3	56,7	66,5	72,3	55,6	48,6	59,5	77,5

Աղբյուրը՝ Standard & Poor's Rating Direct կայքէջեր:

Միաժամանակ առաջարկվում է իրականացնել ինչպես Համահայկական բանկի, այնպես էլ դրա գործունեությանն առնչվող՝ տնտեսության ներկա վիճակի և առկա միտումների համակողմանի **SWOT (strengths, weaknesses, opportunities, threats) վերլուծություն**⁹:

Կարևոր է նաև հաշվի առնել Համահայկական բանկի մանդատի օգտագործմանը նպաստող և խոչընդոտող գործոնները, օրենսդրական կարգավորման հարցերը, կառավարության ձեռնարկվող քայլերը, ներառյալ՝ ակնկալվող աջակցությունը և այլ գործոնները:

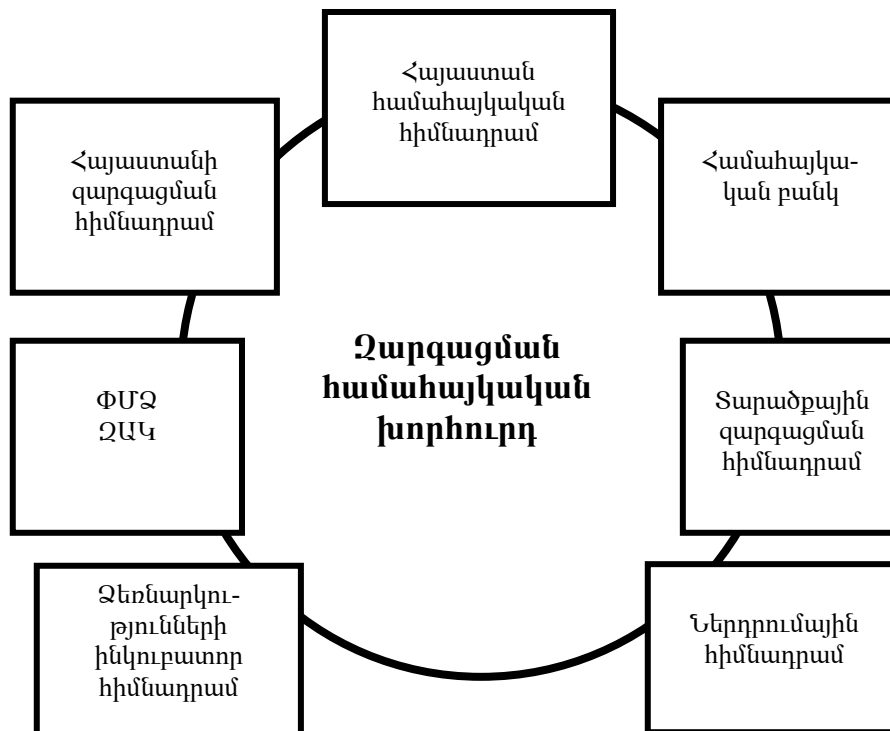
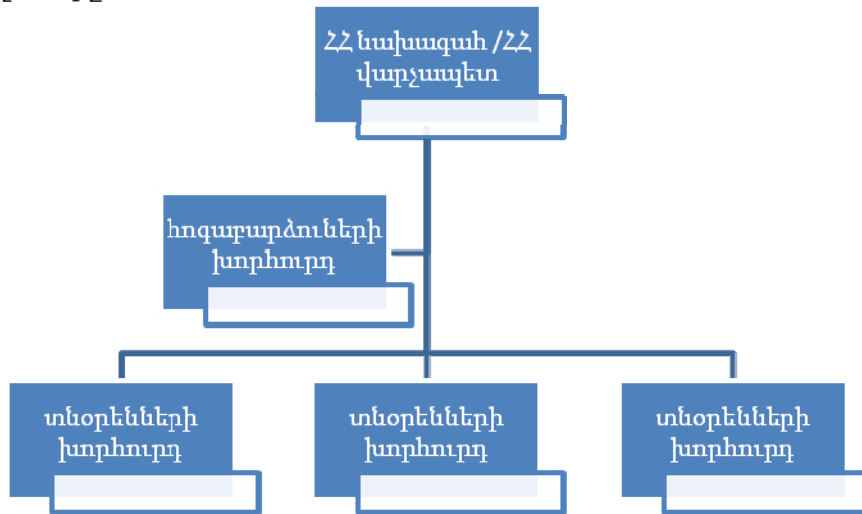
Առանձնահատուկ կարևորվում է Համահայկական բանկի մասնաճյուղերի հիմնադրումը Մփյուռքի հայահոծ համայնքներում, ինչպես նաև բանկի նպատակային ծրագրերի իրականացումը մարզերում: Դա կնպաստի երկրի տարածքների համաչափ զարգացմանը, արդյունաբերական ներուժի և արտահանման ներուժի բացահայտմանն ու իրացմանը, ենթակառուցվածքների բարելավմանը, տնտեսական սպառնալիքների կրճատմանն ու վերացմանը, այդ թվում՝ տրանսֆերտներից, ներմուծումից կախվածության կրճատմանը, միջճյուղային համագործակցության ակտիվացմանը և սոցիալական բարեկեցության ապահովմանը:

Վերջապես, կարևոր է հստակեցնել Համահայկական բանկի ռազմավարությունը, դրա **գործունեության հանդեպ վերահսկողության, մշտադիտարկման մեխանիզմն ու հաշվետվողականությունը, ավելացնել ծրագրերի մշակման, դրանց ներգրավման նախահարձակ բնույթը, ներդնել հավասարակշռված Scorecard արդյունավետությունը աշխատակիցների և ղեկավարության համար, ինչպես նաև նպատակներին հասնելու**

⁹ Տե՛ս SWOT Analysis, Discover New Opportunities, Manage and Eliminate Threats available at: <https://www.mindtools.com/pages/article/newTMC05.htm>

համար մշակել աշխատողներին շահագրգռելու հստակ սկզբունքներ:

Առաջարկվող գործառական կառույցները կարող են ունենալ հետևյալ տեսքը.

ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

Հոգաբարձուների խորհուրդ

Տնօրենների խորհուրդ

«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամ

Հայաստանի զարգացման հիմնադրամ

Տարածքային զարգացման հիմնադրամ

Ներդրումային հիմնադրամ

ՓՄՁ ԶԱԿ (Փոքր և միջին ձեռնարկությունների զարգացման ազգային կենտրոն)

Ձեռնարկությունների ինկուբատոր հիմնադրամ

Համահայկական բանկ

Տնտեսական փորձագետների խորհուրդ

Գործատուների միություն

Արդյունաբերողների և գործարարների միություն

Առևտրականների միություն

Հայրենական ապրանք արտադրողների միություն

Սպառողների միություններ

Այլ աջակցող կառույցներ ՀՀ-ում և արտերկրում

Այսպիսով, Համահայկական բանկի ծավալած գործունեությունը բնավ չի համապատասխանում դրա ստեղծման գաղափարին ու նպատակներին: Ավելին, այն աչքի է ընկնում զարգացման բանկերին ոչ բնորոշ անարդյունավետությամբ և Հայաստանի տնտեսությունից մեկուսացվածությամբ: Հաշվի առնելով մի կողմից՝ հայության ֆինանսական ներուժը, մյուս կողմից՝ զարգացման բանկերի համաշխարհային ուսանելի փորձը, համոզված ենք, որ կարելի է ձևավորել բանկի և մասնավոր հատվածի միջև համագործակցության այնպիսի մոդել, որն առավելագույնս կօգտագործի ընձեռած հնարավորությունները և կնպաստի Հայաստանի տնտեսության զարգացմանը: Ավելին, առաջարկվում է համադրել տնտեսության զարգացմանը միտված՝ Հայաստանում գործող տարբեր հիմնադրամների, միությունների և այլ կառույցների գործունեությունը՝ դրանք միավորելով մեկ միասնական շրջանակի մեջ:

Բանալի բառեր – զարգացման բանկ, մրցունակություն, բանկային համակարգ, Սփյուռք

ТАТУЛ МАНАСЕРЯН – Роль банков развития и всеармянской задолженности в обеспечении экономического прогресса. – В современном мире банки развития, которые существенно отличаются от обычных банков, играют важную роль в развитии национальной экономики. Всеармянский банк был создан как банк развития, и его деятельность ориентирована на эффективное использование финансовых ресурсов Армении и армянства, рост конкурентоспособной экономики страны и качества жизни её населения.

Ключевые слова: *банк развития, конкурентоспособность, банковская система, диаспора*

TATUL MANASERYAN – The Role of Development Banks and Pan-Armenian Borrowings in Providing Economic Progress. – In the modern world, development banks (which are essentially different from ordinary banks) are called to play an important role in the development of the national economy. The Pan-Armenian Bank has been created as a Development Bank and is aimed at the purposeful and efficient use of Armenia's and Armenian financial resources for the benefit of raising the competitiveness of Armenia's economy and improving the quality of life of the population.

Key words: *Development Bank, competitiveness, banking system, Diaspora*